

Európai körkép

Trócsányi László és Lovászy László Gábor (szerk.): *Európai körkép. Európai értékek és megvalósulásuk az Európai Unió tagállamaiban az adatok és számok tükrében*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 850 o.
https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2021.2.11

Komoly vállalkozásra adták a fejüket a könyv szerzői és szerkesztői, amikor az Európai Unió tagállamairól az adatok és a számok tükrében akartak képet alkotni. Az országjelentéseknek ma már se szeri, se száma: az Európai Bizottságtól kezdve a Nemzetközi Valutaalapon (*International Monetary Fund*, IMF), illetve a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezeten (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD) át nagyjából a legutolsó falu kis kutatóintézetéig mindenki azt értékeli, hogyan teljesít a kormány, egy nemzetközi szervezet vagy éppen egy föderáció. Rendet vágni és rendet tartani a jelentések kakofóniájában – ez egy hálátlan feladat, mégis erre tesz kísérletet az „Európai körkép”.

Az egyes országok teljesítményét évszázadok óta igyekeznek összehasonlítani a kutatók, de a komparatív politikatudomány aranykora egyértelműen a második világháború után jött el. A műfaj talán legnagyobb klasszikusa Gabriel Abraham Almond és George Bingham Powell (2003) Összehasonlító politológia című könyve, amellyel minden politikatudomány szakos hallgató már első évben találkozik az egyetemi tanulmányai alatt. A hidegháború idején a politikatudomány mint olyan, természetesen még csak a „szabad országok” vizsgálatára tudott koncentrálni, és volt egy olyan nem titkolt céljuk is az akkori írásoknak, hogy a nyugati világnak a keleti blokk politikai rendszerei feletti fölényét bebizonyítsák. Ettől függetlenül a komparatív politikatudomány (amely itthon elsősorban a politikai rendszerek összehasonlító alkotmányjogi típusú elemzéseként honosodott meg) végleg megnyitotta az utat a vaskos, több országot felölelő összehasonlító kötetek megszületése előtt.

Az összehasonlító elemzések színvonala és tudományos megalapozottsága meglehetősen eltérő. Egyrészt ott vannak a valódi felméréseken, több ezres reprezentatív mintákon alapuló, világszerte elismert és mértékadó tanulmányok, mint az OECD *Education at a Glance* vagy a szintén az OECD által kiadott *Government at a Glance* sorozathoz tartozó kiadványok (lásd például: OECD, 2020; OECD, 2019). Ezek mindegyike számos absztrakt, de legalábbis a nemzeti statisztikai hivatalok által auditált adat alapján igyekszik érvényes következtetéseket levonni a vizsgált országok oktatási rendszerének vagy éppen kormányzati szektorának a teljesítményéről. A világ talán legismertebb összehasonlító vizsgálatát, a PISA-mérést is az OECD végzi, s az eredményei mára mértékadó viszonyítási ponttá váltak minden olyan országban, amely szerepel a jelentésben, továbbá politikai viták, újságcikkek sora foglalkozik azzal, hogy egy-egy ország diákjai vajon rontottak vagy javítottak-e az előző évi helyezésükön.

Hasonló, egységes összehasonlító munkára vállalkoztak a most bemutatandó kötet szerzői is: egységes módszertan szerint kívánták megvizsgálni, hogy milyen válaszokat adnak az EU tagállamai a globalizáció kihívásaira, és hogyan őrzik meg eközben az Unió értékeit és alapelveit (Trócsányi és Lovászy, 2020, 13. o.). A feladat első, legnehezebb lépcsője a megfelelő indikátorok kiválasztása, amelyekkel a kormányzást és az uniós alapelveknek való „megfelelőséget” vizsgálják a szerzők. A négy fő vizsgált dimenzió így

1. az identitás, a kultúra és a hagyományok tisztelete;
2. a szabadsághoz és a biztonsághoz való jog érvényesítése;
3. a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem egyes kérdései;
4. a jólét előmozdítása lett.

Mind a négy terület számtalan irányba ágazik el, ezért a rendelkezésre álló és feldolgozott – elsősorban az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság), az ENSZ, az Emberi Jogok Európai Bírósága és más szervezetek által kiadott – dokumentumok, stratégiai anyagok, országjelentések és egyéb beszámolók között rendet és rendszert tartani jelentős feladat, de erre a könyv mégis sikerrel tett kísérletet.

Nem nehéz megtalálni a magyar párhuzamokat sem: a Magyar Zoltán közigazgatás-fejlesztési program során kialakított „jó állam index” hasonló logikát követ hazánk kormányzati „önértékelése” elvégzése érdekében. A feladatot ma már a Nemzeti Közszerzői Egyetem által évente kiadott „Jó állam jelentések” látják el, és azok készítői mérik a kormány tevékenységét évről évre. Néhány dimenzió – így a jólét és a közösségi jóllét, a kormányzati hatékonyság, a biztonság és a kormányzatba vetett bizalom, a fenntarthatóság és a demokrácia – az ez utóbbiakban bemutatott vizsgálatoknak is a gerincét és a fő célterületét adja (Kaiser, 2019), így itthon már rendelkezésre áll egy évek óta működő indikátorrendszer, amelyet az Európai körkép is részben alkalmaz. Ez különösen a kötet 2. és 4. alfejezetében látható, ahol a jó állam indikátorral kapcsolatban gyűjtöttek számos adatot a kötet szerzői.

A 26 ország eredményeit áttekintő kötet a szerzők célja szerint kézikönyvként funkcionál majd, amelyből (Magyarország kivételével) minden uniós tagállamról naprakész információkhoz juthat az, akit érdekelnek azok az eredmények, amelyeket a tagállamok elértek a modernizáció és az alapértékek megőrzése terén. A fejezeteket gazdagon ellátták lábjegyzetekkel is: szinte minden állításhoz található egy eredeti hivatkozás. Ez azt mutatja, hogy hatalmas mennyiségű forrást néztek át a szerzők a kötet összeállítása közben. (A szerzőknek velem némi balszerencsénk is volt: amikor ugyanis belelapoztam a könyvbe, az első lábjegyzet, amelyen megakadt a szemem, éppen egy Wikipedia-hivatkozás volt – ilyen hiba viszont a többi fejezetben szerencsére már nem fordult elő.) Az uniós dokumentumok mellett tudományos művek, bírósági beszámolók, statisztikai évkönyvek és civil szervezetek jelentései is bekerültek az áttekintésbe, így az valóban alapos és széles körű, színes képet ad az EU tagállamainak a jelenlegi helyzetéről.

De mégis mire jó ez a mintegy 850 oldalas gyűjtés, mi célt szolgál a kutatás? Elsősorban azt akarják bemutatni a szerzők, hogy az EU-ban nincsen tökéletes tagállam, mindenhol lehet találni kihívásokat és házi feladatokat, így az sem szokatlan, ha egyes tagországok

(köztük az is, amelyet a legjobban ismerünk) nem felelnek meg teljes mértékben az *acquis* előírásainak. Másrészt a szerzők szándéka szerint a kötet egyfajta kézikönyvként szolgál majd azok számára, akik ismereteket akarnak szerezni az Európai Unió helyzetével kapcsolatosan, és országanként át akarják tekinteni a legfontosabb alapértékek érvényesítését – főleg, mivel e területért ma már egy külön uniós biztos is felel az Ursula von der Leyen vezette Bizottságban.

Számomra a kötet egyik legnagyobb hiányossága éppen az, amiről a szerkesztők szándékosan lemondtak: az adatok összehasonlító elemzése. Már a bevezetőben leszögezi a szerkesztőpáros, hogy a könyv célja pusztán az adatok bemutatása, nem pedig azok értékelése, és semmiképpen sem vállalkoznak arra, hogy véleményt alkossanak az egyes tagállamok teljesítményéről, illetve az EU átalakulási folyamatáról. Nekem azonban ez nagyon hiányzik, hiszen a hasonló komparatív kötetek logikája pont fordított: a szerzők először felállítanak valamilyen elméleti keretrendszert és hipotézist (pl. az EU túlságosan sokszínű ahhoz, hogy minden tagállamban ugyanúgy érvényesüljenek az uniós alapértékek, de azért valamennyi törekszik azok megvalósítására), majd a megfelelő empirikus adatokkal igazolják az állításuk helytállóságát, vagy éppen megcáfolják a feltevésüket.

Az Európai körkép ezzel szemben az olvasóra zúdítja az adatok tömkelegét, ám a szerkesztők már az elején kijelentik, hogy a céljuk pusztán a nyers valóság bemutatása, s nem annak elemzése. Pedig a kötet hasznosságát tovább emelte volna, ha a szerzői csapat a tanulságok levonására, az értékítéletek megalkotására és a saját véleményük megfogalmazására is vállalkozik. Ezzel szinte biztosan kivívták volna néhány vizsgált tagállam kormányának az ellenszenvét, ugyanakkor az a rengeteg munka, amit az adatok összegyűjtésébe és rendszerezésébe fektettek, busásan megtérült volna.

Végző soron pedig ez a hiányosság jelöli ki a kötet jövőjének és felhasználásának a fő útját is: egyrészt egy újabb kiadványban érdemes lenne az itt összegyűjtött adatokból levonni azokat a következtetéseket, amelyek a sorok között egyértelműen kiolvashatóak, csak most nem mondja ki őket senki. Másrészt egy hasonló áttekintés esetében

elkerülhetetlen az adatok bizonyos időnkénti frissítése, és adja magát a feltételezés, hogy egy ilyen kötetre minden évben szükség lehet, hiszen számos tényező változhat meg időközben a tagállamokban, újabb kormányzati programok indulhatnak a vallásszabadság vagy éppen a családok védelme érdekében, és az is lehet, hogy egyes tagországok a korábbinál sikeresebben tudnak fellépni az antiszemitizmussal szemben vagy éppen a fogyatékkal élők támogatása mellett. A szerkesztők tehát pusztán a kötet összeállításával évekre szóló feladatot hoztak létre saját maguknak, hiszen a könyv frissítése – ha valóban azt a célt akarják vele szolgálni, hogy az a döntéshozók számára referenciaként szolgáljon – elkerülhetetlen lesz a jövőben.

Sokan – és főleg Brüsszelben – hajlamosak elfelejteni az Európai Unió mottóját: egység a sokszínűségben. Az „Európai tükrő” ezt a sokszínűséget mutatja be bizonyos dimenziók mentén, de minden olvasó, aki a könyvet kézbe veszi, arra a megállapításra fog jutni, hogy a sajátos történelmi és kulturális háttér miatt lehetetlen egységként és egységesen kezelni az EU tagállamait, hiszen minden ország más és más problémákkal küzd. Így például Finnországot sem túl szerencsés Máltával összehasonlítani, pedig ezt számtalan szervezet megteszi – a Transparency Internationaltól kezdve magáig az Európai Bizottságig. Az Európai körkép erre a visszasságra is felhívja a figyelmet, és bár szinte biztos, hogy a Bizottság gondolkodására a szerzők minden jó szándéka ellenére is kevés hatással lesz a kötet, számunkra, az olvasók számára az hasznos referenciaként fog szolgálni a jövőben is, főleg az évenkénti frissítésekkel együtt.

Ugrósdy Márton

Irodalomjegyzék

- Almond, Gabriel Abraham és Powell, George Bingham (szerk.) (2003). *Összehasonlító politológia*. Budapest: Osiris.
- Kaiser Tamás (szerk.) (2019). *Jó állam jelentés 2019*. Budapest: NKE KTI – Kutatásmódszertani és Mérésügyi Iroda. Elektronikusan elérhető:

https://joallamjelentes.uni-nke.hu/2019_pages_PDF/Jo_Allam_Jelentes_2019_Elso_Valtozat.pdf.

OECD (2019). *Government at a Glance 2019*. Párizs: OECD Publishing. Elektronikusan elérhető: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2019_8ccf5c38-en.

OECD (2020). *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*. Párizs: OECD Publishing. Elektronikusan elérhető: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en.

Trócsányi László és Lovászy László Gábor (szerk.) (2020). *Európai körkép. Európai értékek és megvalósulásuk az Európai Unió tagállamaiban az adatok és számok tükrében*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.